

УДК 82.091"20"(082)(049.3)

Марија Ѓорѓиева-Димова

**КАТЕДРАТА ЗА ОПШТА И КОМПАРАТИВНА КНИЖЕВНОСТ –
РАСАДНИК НА МАКЕДОНСКАТА КОМПАРАТИСТИЧКА ШКОЛА
(кон промоцијата на зборникот трудови
Предизвициџе на компаративнајќа книжевностџ во 21 век)**

Зборникот *Предизвициџе на компаративнајќа книжевностџ во XXI век*¹ е издание што ги содржи рефератите изложени во рамките на меѓународната научна конференција одржана на 15 и 16 октомври 2021-та година, во онлајн формат, во неповолниот контекст на безбедносните мерки за ковид, но и во контекстот на еден исклучително значаен двоен јубилеј на нашата матична институција: одбележувањето седумдесет и пет години од постоењето на Филолошкиот факултет и сто години од раѓањето на нашиот патрон Блаже Конески.

Овој зборник на трудови, поврзан со одбележувањето на четириесеттиот роденден на Катедрата за општа и компаративна книжевност, е резултат не само на потребата од архивирање на темите и на дилемите актуализирани во рамките на конференцијата, што е своевиден влог и во институционалната меморија на катедрата, туку и на потребата од архивирање на предизвиците со кои се соочила компаратистиката во одреден историски миг – првите децении од XXI век.

Несомнено, секое време има свои специфики, па така и мигот на објава на ова зборничко издание. И, секоја дисциплина има свои еволутивни амплитуди, особено динамизирани во современиот контекст, обележан со развојот на дигиталните технологии, со процесите на глобализација, со променетите поимања на високото образование, со маргинализацијата на хуманистичките дисциплини. Оттаму, силна е потребата, но и одговорноста кај овие генерации книжевни проучувачи, вклучително и ком-

¹ *Предизвициџе на компаративнајќа книжевностџ во XXI век*. 2023. Прир. Славица Србиновска. Скопје: Сигмапрес.

паратистите, да се пронајде оправдување за постоењето и за важноста на непрактичните духовни дејности. Состојбите на криза, како што сведочи етимологијата на овој збор во старогрчкиот јазик (κρίσις), подразбираат не само проблематична, опасна, загрозувачка состојба, туку и пресвртна точка на опоравување/зздравување, на избор и на одлука, како што, впрочем, покажа и Пол де Ман, повлекувајќи ги и етимолошките и семантичките релации меѓу критиката и кризата.²

Реакцијата на компаратистиката на актуелните кризи, потврдена низ нејзините промени на предметно и на методолошко рамниште, не само што сведочи за виталноста на дисциплината што го има искуството на продуктивна методолошка криза како нејзина перманентна состојба, туку и за можните излезни решенија што таа би ги дала и во поширокото хуманистичко поле.

Впрочем, скриениот адут на компаратистиката го беше навестил и академик Милан Ѓурчинов, основачот на нашата катедра и бардот на македонската компаратистика, во воведот на својата книга *Компаративни студији*, од 1998 година, односно од крајот на минатиот век: „Во последните неколку децении компаративната книжевна наука доби силен замав и се прошири врз сите континенти на светот. Тој подем бездруго е условен од сознанието дека сме дел од светот во кој сè е поврзано и дека не постои ниту еден аргумент кој би ја оправдал затвореноста и изолацијата во кој и да е сегмент на општествениот живот, а најмалку - во сферата на културата и на духот. Упатени сме едни на други и не постои таков проблем, ниту таква вредност кои би можеле да се однесуваат само на еден човек или само на еден народ“.³ Несомнено, на таа линија бил и неговиот колега, словачкиот компаратист Дионис Ѓуришин, кој иднината на компаративизмот ја гледал во проучувањето на широката проблематика на литературниот процес во двете насоки: националниот и меѓунационалниот аспект на книжевниот развој во неговото единство и тоталитет. Во првите децении од XXI век за конјуктурноста на компаратистичките модели на проучување говори и Стивен Тотоши, заговарајќи ја т.н. компаративна хуманистика: „Воспоставувањето релации, и опипливи и виртуелни, е моќен мотиватор во научното истражување. Една нишка се протега кон друга за да создадат говор за следната нишка, додека електронската комуникација и светската мрежа не се рашират низ целиот свет. Ова е фигуративното опкружување на знаењето и на преносот на знаењето во нашиот свет без граници во

²Paul de Man. 1983. *Blindness and Insight: Essays in the Rhetoric of Contemporary Criticism*. London: Routledge.

³Милан Ѓурчинов. 1998. *Компаративни студији*. Скопје: МАНУ, 7.

дваесет и првиот век. Поврзувањето на текстовите и контекстите, на културните продукти и на економиите на нивното производство, на авторите, публиката, јазиците и писменоста, на политиката и циркулацијата на моќта создава комплексна текстура на меѓусебно поврзани системи на знаење и на човечки односи. Преговарањето за мрежата односи во рапидно трансформирачкото ‘глокално’ милје бара повеќе од соодветни педагогии: најважно, тоа бара важни поместувања во културалните и во естетските парадигми и пристапи и пренасочување кон тоа да се биде глобално што повклучен.“⁴

Во ваквите констелации, зборникот доаѓа во вистинскиот миг: низ дваесет и осумте статии, на 351 страница, компаратистите и филолозите се вклучија во потрагата по нови дефиниции на компаратистиката, се навратија на старите компаратистички теми, проблематизирачки реконтекстуализирани било преку метатеориски рефлексии, било во интерпретативен контекст, ажурирајќи ја компаратистичката парадигма. Авторските фокуси во текстовите се поставени врз прашањата поврзани со националната, со светската и општата книжевност, со канонот, другоста, споредувањето, космополитизмот, дводомноста, транснационалноста, предизвиците на новата глобализирана географија, со дигиталната хуманистика, со пресвртите во компаратистичките студии, со рецепцијата, читањето на далечина, еко-критиката, интертекстуалноста, односот меѓу компаративната книжевност, студиите на културата, етнологијата, театрологијата и хуманистиката воопшто. Трудовите во зборникот се распоредени според тематски и методолошки критериум во двата циклуса, *Темели и Вкрстувања и Ырсѝекѝиви*, врамени со воведниот текст на приредувачката, проф. д-р Славица Србиновска, која, трагајќи по она што е есенцијално во компаративната книжевност, ја проследува дисциплината во македонскиот книжевно-научен, но и социо-политички контекст, посочувајќи ги потенцијалите на компаратистиката да придонесе во реафирмацијата и во ревитализацијата на хуманистичките науки, но и на хуманото; и со последниот текст во кој проф. д-р Владимир Мартиновски нуди хронолошко-фактографска ретроспектива на дејноста на катедрата. Во првиот циклус се поместени пленарните предавања на долгогодишните професори на Катедрата и актуелни академици, Влада Урошевиќ и Катица Кулавакова, како и текстовите на актуелните професори посветени на компаратистичката актива на наставниот кадар, вграден во темелите и во раните и во

⁴ Steven Tötösy de Zepetnek. Introduction to the *Companion to Comparative Literature, World Literatures, and Comparative Cultural Studies*. 2013. Steven Tötösy de Zepetnek and Tutun Mukherjee (eds.). Cambridge University Press India Pvt. Ltd, pp.VII.

долгогодишните афирмации на компаратистиката и во едукацијата на генерации компаратисти. Во вториот циклус се поместени текстовите посветени на актуелни компаратистички теми, но и текстови во кои се демонстрира интерпретативниот потенцијал на компаратистичките модели во творештвото на Блаже Конески, Влада Урошевиќ, Линдита Ахмети.

Значењето на ова издание е повеќекратно:

1. Зборникот трудови е вистински израз и потврда на тематско-методолошката еластичност на дисциплината.

2. Како резултат на конкретен конференциски настан, зборникот, одново и повторно, го осведочува ентузијазмот и ангажманот на членовите на Катедрата за општа и компаративна книжевност да го актуализираат промислувањето на состојбите и на развојните насоки на компаратистиката, а токму низ сите одбележувања на своите досегашни јубилеи ја издигнува авторефлексијата на рамниште на традиција.

3. Разновидноста на актуализираните прашања, полемичниот тон, интерогативната синтакса, уверливите аргументации, комплексноста во пристапите сведочат за посветеноста на компаратистите и на филолозите да понудат сериозни, научно издржани придонеси во дисциплината, но и автентичен влог во проучувањето на македонската книжевност, вклучувајќи ја во релации со други литератури и култури, во различни интерлитерарни заедници, но и промислувајќи ја низ теориско-методолошката компаратистичка визура, повратно, збогатувајќи ја и книжевната наука во македонскиот академски контекст.

4. Зборникот останува сведоштво за интергенерацииската средба на компаратистите и филолозите, на професорите и нивните студенти, на втемелувачите на катедрата и нејзините актуелни и идни афирматори, на доајените и подмладоците, легитимирајќи ја Катедрата за општа и компаративна книжевност не само како најстарото институционално присуство на компаратистиката во нашава наставно-научна средина, туку и како расадник на македонската компаратистичка школа. Токму текстовите во зборникот се најубавото признание за 42-годишниот двоен ангажман на Катедрата: и во наставната област, преку конципирањето интердисциплинарни компаратистички наставни модели и создавањето кадри за специјализирани субдисциплинарни подрачја со компаратистички предзнак, но и во научната сфера, преку бројните научни студии, учества во проекти и конференции. Конечно, четиридецениската традиција на дело ја потврдува изјавата на италијанскиот компаратист Армандо Њиши, дадена во неговото дело *Компаративна книжевност*: „Да ја замислуваме компаративната книжевност токму во смисла на содејство и доаѓање во

пресрет... за мене компаративната книжевност е оваа дисциплина која се зголемува преку соживот и сообразование.“⁵

---

⁵ *Компаративна книжевност*. 2006. Армандо Њиши (прир.). Скопје:Магор, стр 12.